VACCINATIE EN DE WET

‘De overheid heeft het recht om in te grijpen’

In zijn geboortestad Rijssen groeide hij op met mensen die om religieuze redenen problemen hadden met vaccineren. Nu is Roland Pierik (55) als lid van de Gezondheidsraad een van de adviseurs van minister Hugo de Jonge. „Vaccineren ligt altijd gevoelig. Je komt aan iets fundamenteels.”

FOTO MARNIX SCHMIDT

Herman Haverkate
Rijssen/Utrecht

Het beeld staat hem nog scherp voor de geest. Het Dijkhuis in Borne, drie maanden geleden. Roland Pierik, tegenwoordig woonachtig in Utrecht, kwam er een week lang elke dag. Binnen lag zijn moeder op sterven, buiten zag hij steeds opnieuw een lijkwagen staan. „Elke keer een andere, maar hij stond er wel. Altijd was er wel iemand overleden. Dertig procent van de bewoners heeft het niet gehaald, inclusief dus mijn moeder. Corona heeft een gat geslagen in onze tehuizen op een manier die niemand ooit voor mogelijk had gehouden.”

Bij de dood van zijn moeder heeft hij zich inmiddels neergelegd. „Ze was 88. En helemaal op.” Pierik, lid van de vaccinatiecommissie van de Gezondheidsraad en tevens hoofddocent rechtsfilosofie aan de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam, groeide op in Rijssen en werd daar op het spoor gezet van zijn latere vakgebied: het eeuwige conflict tussen de grondrechten van de mens en, als afgeleide daarvan, het recht van overheid om al dan niet vaccinaties te verplichten.

Zwembad dicht op zondag

„In het Rijssen van mijn jeugd had de SGP nog de absolute meerderheid. Veel dingen mochten niet. Het zwembad was op zondag gesloten, Lucky moest zaterdag om 12 uur dicht. Ook over vaccineren werd er door grote groepen fundamenteel anders gedacht. Ikzelf, met een katholieke achtergrond, heb me daarover verbaasd. Het recht van ouders om de opvoeding van hun kind te kunnen bepalen is een grondrecht. Maar het recht van kinderen om te worden beschermd tegen een gevaarlijke ziekte, is dat ook. Beide rechten botsen. Hoe breng je die uitersten dan toch bij elkaar: dat is de vraag die eigenlijk leidend is geworden voor een groot deel van mijn wetenschappelijk werk.”

Dr. Mengele

Al zo’n tien jaar houdt hij zich intensief bezig met het beleid rondom en de regulering van vaccinaties. Het leverde hem een benoeming op in de Gezondheidsraad, veel publiciteit en het materiaal voor een boek dat hij het komende jaren hoopt te publiceren. Stevige kritiek kreeg hij ook. Zijn bemoeienis met de discussie rond de mazelenvaccinatie in 2013 leverde hem bij sommige anti-vaxxers zelfs de bijnaam op van ‘Dr Mengele’. „Vaccineren ligt altijd gevoelig. Je komt aan iets fundamenteels. Een spuit zetten in een gezond lichaam is iets heel anders dan als je datzelfde doet bij iemand die ziek is. Ik snap ook de gevoelens, zeker van de strenge gelovigen. Ik weet waar het vandaan komt en ze sluiten hun ogen ook niet voor de werkelijkheid. Dat ligt bij de harde kern van de nieuwe anti-vaxxers toch anders. Daar bespeur ik vooral een groot verzet tegen de overheid en een blindheid voor feiten. Wat je ook zegt, ze passen hun mening niet aan en blijven ronddraaien in dezelfde groef. Of je als overheid uiteindelijk die groep kunt bereiken, betwijfel ik ten zeerste.”

Bent u voorstander van verplichte vaccinaties?

„Dat hangt ervan af wat je daaronder verstaat. Als er voldoende vaccins zijn en de groepsimmuniteit is in gevaar, dan heb je als overheid het recht om in te grijpen, zeker ook als het om kinderen gaat. Ik ben geen voorstander van dwang, wel van drang. Zoals destijds bij de mazelendiscussie geen toegang tot kinderdagverblijven of, zoals in andere landen gebeurt, het stoppen van de kinderbijslag: dat zijn maatregelen die je kunt nemen. Bij volwassenen, zoals nu bij corona, ligt dat ingewikkelder. Volwassenen moeten hun recht kunnen houden om nee te zeggen, maar je zou ze op grond van het maatschappelijk belang wel met de consequenties kunnen confronteren. Niet vaccineren betekent dan geen toegang tot het café, het stadion, het theater en alle andere leuke dingen van het leven.”

> **Het thuiswerken en de schroom om een hand te geven: dat zal nooit meer verdwijnen**
>
> —Roland Pierik

Er is veel kritiek op de Gezondheidsraad, vooral na het advies om met AstraZeneca te stoppen. Is dat terecht?

„We stoppen niet met AstraZeneca. Zo wordt het steeds gezegd, maar zo is het natuurlijk niet. Het vaccineren gaat gewoon door. Het enige wat we gedaan hebben, is de stroom verleggen naar een leeftijdsgroep waarvan we weten dat het daar relatief het veiligst is. Die beslissing hebben we genomen op basis van nieuwe feiten en het besef dat er ook alternatieven zijn. De vertraging is er wel, maar minimaal. We winnen simpelweg tijd. Eigenlijk snap ik deze ophef ook helemaal niet. Niet wij ondermijnen het vertrouwen in vaccins, dat doen de bijwerkingen. Die zijn er gewoon. Wij zijn slechts de boodschapper. Als ik de critici beluister, dan krijg ik de stellige indruk dat de frustratie over de vertraging wordt afgereageerd op de Gezondheidsraad. In mijn ogen is dat volstrekt onterecht.”

Hoe komen jullie adviezen tot stand?

„Dat is een kwestie van eindeloos wikken en wegen, vaak in grote haast. De laatste weken ging het steeds om spoedadviezen. Dan zit je avonden via Zoom te vergaderen en scenario’s door te spreken. De uiteindelijke beslissing berust altijd op een inschatting, een afweging tussen twee kwaden. Wat je ook beslist, kritiek zal er altijd zijn. Zeker als het gaat om bijwerkingen, is de informatie erg onvolledig. Mijn zaak als enige jurist in het gezelschap van medici is om juist op het punt van belangenafweging te adviseren. Wat mag je als overheid in redelijkheid eisen als er bepaalde bijwerkingen zijn?”

„Voor AstraZeneca hebben we helaas moeten constateren dat we die niet konden en mochten negeren. Dan kan je wel zeggen: gewoon doorspuiten, maar wat zou er gebeuren op het moment dat er in Groningen en Enschede een jonge vrouw sterft aan de bijwerkingen? Op het moment dus dat die vaccindoden geen abstracte figuren zijn, maar mensen in jouw eigen stad en met een gezicht dat we dan allemaal zouden kennen. Wij zeggen dan: ook al omdat er een goed en veiliger alternatief is, laten we in ieder geval voorlopig even stoppen met vaccineren van risicogroepen.”

U had kunnen beslissen om AstraZeneca op vrijwillige basis toe te staan voor mensen onder de zestig?

„Die beslissing is niet aan ons, maar aan de minister. Het is aan de politiek om dat soort beslissingen te nemen. De minister heeft dat overigens ook al eerder gedaan. Ons allerbelangrijkste advies was ooit om absolute prioriteit te geven aan zestig-plussers en mensen met een aandoening. Het is de minister geweest die daarvan afgeweken is door ook andere groepen van alles te beloven, te beginnen met het medisch personeel. Een deel van de huidige verwarring is ook hieruit te verklaren.”

Gaan de vaccins ons uiteindelijk helpen?

„Ik ben geen medicus, maar heb voldoende kennis om te weten dat als de huidige schaarste voorbij is, we absoluut stappen gaan maken. Daar ben ik van overtuigd. Wel denk ik dat we bepaalde beperkingen zullen blijven houden. Het thuiswerken bijvoorbeeld, de alertheid voor anderen en de schroom om een hand te geven: dat zal nooit meer verdwijnen. Vaccins zijn een groot goed. Dat er nu een vaccin is zoals Pfizer dat zo goed werkt en zo veilig is, geeft heel veel vertrouwen.”

> **De grenzen van de vrijheid van religie en geweten blijven me fascineren**
>
> —Roland Pierik

Is er voor u nog een leven na corona en de vaccins?

„Het is een ongelofelijk intense tijd. Tegelijk is het als wetenschapper enorm uitdagend om niet aan de zijlijn te staan, maar midden in het veld. Wat je zegt en adviseert, doet ertoe. Als ik mijn boek heb voltooid, zal ik weer terugkeren naar mijn oude thema: de botsende grondrechten. De grenzen van de vrijheid van religie en geweten blijven me fascineren. In hoeverre heb je als overheid het recht om die te beperken, als er echte belangen worden geschaad? Zo zie je maar: dan zijn we 55 jaar verder en ben je nog altijd die jongen uit Rijssen.”